

ازدواج پیامبر

کلیدواژه: ازدواج، پیامبر، همسران، امیال جنسی.

پرسش: به دو نکته ذیل توجه نمایید:

اول: خداوند در آیه ۵۰ سوره احزاب، [۱] زنان بسیاری را؛ از کنیزان گرفته تا دخترعموها، دخترعمه‌ها، دخترخاله‌ها، دختردایی‌ها و زنان مهاجر؛ بر پیامبر **حلال** دانسته و حتی بیان داشته که زنان؛ حتی بدون **ازدواج**؛ می‌توانند خود را به رایگان در اختیار ایشان قرار دهند.
دوم: در آیه ۵۲ همان سوره [۲] بیان شده که زنان پیامبر؛ حتی بعد از **مرگ** ایشان؛ حق ازدواج مجدد با دیگران را ندارند.
آیا این آیات، نشانگر نوعی **تبعیض** در آزادی‌های جنسی نیست که پیامبر را از سایرین - چه مرد و چه زن - در بهره‌برداری از امیال جنسی آزادتر گذاشته؛ اما دیگران را محدود می‌نماید؟

پاسخ:

این پرسش، ناظر به آن دسته از تفاوت‌هایی است که میان پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - و دیگر افراد وجود دارد و مرتبط با تفاوت‌های عمومی میان مردان و زنان در نحوه ارتباطات جنسی (که در جای خود به دلیل آن پرداخته شده) نیست.
بر این اساس احتمالاً باید گفت:
۱. امتیازات ارائه شده به پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - در مقابل تکالیفی است که منحصراً بر عهده ایشان می‌باشد.
۲. پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - هیچ‌گاه از این امتیازات، به‌صورت افراطی بهره‌برداری نکرده است.
۳. براساس عقیده **شیعه** در مجاز بودن **ازدواج موقت**، آن هم به‌صورت نامحدود، عملاً تفاوت چندانی میان پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - و دیگر مردان مشاهده نمی‌شود.
۴. محدودیت‌های تحمیل شده بر **همسران** پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - گرچه متناسب با جایگاهشان بوده، اما با این وجود، آنان اجباری بر ادامه **زندگی** با پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - را نداشته؛ بلکه با رضایت خود، این محدودیت‌ها را پذیرفته‌اند.

فهرست مندرجات

- ۱ - بررسی بخش‌های گوناگون پرسش
 - ۱.۱ - ۱. بخش اول
 - ۱.۲ - ۲. بخش دوم
 - ۱.۳ - ۳. بخش سوم
 - ۱.۴ - ۴. بخش چهارم
- ۲ - ۱. بررسی بخش اول
 - ۲.۱ - متن و ترجمه آیه ۵۰ سوره احزاب
 - ۲.۲ - اختصاص نداشتن آیه به پیامبر
- ۳ - ۲. بررسی بخش دوم
 - ۳.۱ - اولاً
 - ۳.۲ - ثانیاً
- ۴ - ۳. بررسی بخش سوم
 - ۴.۱ - ۳.۱ امتیازات پیامبر در برابر تکالیف
 - ۴.۲ - ۳.۲ مصلحت نه انگیزه‌های جنسی
- ۴.۳ - ۴.۲ محدود نبودن ازدواج برای دیگر مردان
- ۴.۴ - ۴.۳ داشتن رفتاری عادلانه با همسران
- ۵ - ۴. بررسی بخش چهارم
 - ۵.۱ - ۴.۱ تفاوت مردان با زنان
 - ۵.۲ - ۴.۲ تفاوت همسران پیامبر با دیگر بانوان
 - ۵.۲.۱ - جایگاه والای همسران پیامبر
 - ۵.۲.۲ - جدایی از پیامبر یا ماندن با ایشان
 - ۵.۲.۳ - محدودیت‌های انتخاب گزینه دوم
 - ۵.۲.۴ - شأن نزول آیه ۵۲ سوره احزاب
 - ۵.۲.۵ - دلیل ممنوع بودن ازدواج همسران پیامبر
- ۶ - پانویس
- ۷ - منبع

در حقیقت، این پرسش به چند بخش تقسیم می‌شود و بر این اساس، پاسخ آن را نیز باید در چند محور ارائه کرد:

← ۱. بخش اول

آیا تمام موارد اشاره شده در آیه پنجاهم سوره احزاب، اختصاص به پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - دارد؟

← ۲. بخش دوم

چرا نوعی خاص از همسرگزینی، منحصر به پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - بوده که طی آن بانوان با ایمان می‌توانستند خود را به پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - هدیه کرده و بدون دریافت مهریه، به همسری ایشان درآیند؟

← ۳. بخش سوم

چرا پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - از امتیازات ویژه‌ای در امور جنسی نسبت به دیگر مردان بهره‌مند است؟

← ۴. بخش چهارم

چرا با وجود این امتیازات برای شخص پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - بانوان ایشان حتی از حقوق مورد قبول برای دیگر زنان نیز برخوردار نبوده و حق ازدواج با فرد دیگری را بعد از مرگ پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - نداشتند؟ اکنون به همین ترتیب، به بررسی بخش‌های فوق می‌پردازیم:

۱. بررسی بخش اول

ابتدا لازم است نگاهی به آیه مرتبط با بخش اول پرسش‌تان بپردازیم.

← متن و ترجمه آیه ۵۰ سوره احزاب

خداوند در این آیه، خطاب به پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - می‌فرماید:

" يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَخْلَبْنَا لَكَ أَزْوَاجَ اللَّائِي أُتِيَتْ أَجُورَهُنَّ وَ مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا آفَاءَ اللَّهِ عَلَيْكَ وَ بَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَ بَنَاتِ خَالَكَ وَ بَنَاتِ خَالَاتِكَ اللَّائِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَ امْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِن وَهَبْتَ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ. " [۴]

ای پیامبر! ما همسران تو را که مهرشان را پرداخته‌ای برای تو حلال کردیم و همچنین کنیزانی که از طریق غنایمی که خدا به تو بخشیده است مالک شده‌ای و دختران عمومی تو، و دختران عمه‌ها، و دختران دایی تو و دختران خاله‌ها که با تو مهاجرت کردند (ازدواج با آنها برای تو حلال است) و هرگاه زن با ایمانی خود را به پیامبر ببخشد (و مهری برای خود نخواهد) چنانچه پیامبر بخواهد می‌تواند او را به همسری برگزیند؛ اما چنین ازدواجی تنها برای تو مجاز است، نه دیگر مؤمنان. [۴]

← اختصاص نداشتن آیه به پیامبر

با اندک اطلاعی از احکام شرعی، به این موضوع پی خواهیم برد که بانوان اشاره شده در این آیه، البته جز یک مورد، اختصاصی به پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - نداشته و شامل تمام افراد می‌باشند و مخاطب قرار دادن ایشان با عبارت " أَخْلَبْنَا لَكَ " دلیل بر انحصار نبوده، بلکه آیاتی دیگر نیز مشاهده می‌شود که مخاطب اولیه آن شخص پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - است؛ اما حکم موجود در آن، شامل تمام افراد می‌گردد. [۵]

۲. بررسی بخش دوم

تنها موردی که در آیه فوق، با عبارت " خَالِصَةً لَكَ " منحصر در رسول خدا شده، جایی است که بانویی با رضایت و به دلخواه، خویشتن را به پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - ببخشد. ازدواج با چنین روشی، منحصر به ایشان بوده و دیگران امکان استفاده از آن را ندارند؛ اما دقت نظر در همین قسمت هم، نتایج جالبی را برایمان در پی خواهد داشت:

← اولاً

این شیوه، در عمل راهی نیست که انحصاری واقعی را برای پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - ایجاد کند؛ بلکه اگر بانویی به دیگر افراد نیز مراجعه کرده و تمایل خویش را برای ازدواج با آنان اعلام دارد، امکان چنین ازدواجی وجود خواهد داشت، تنها با این تفاوت که پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - می‌تواند بدون پرداخت مهر با او ازدواج نموده و دیگران مکلف به پرداخت مهر می‌باشند. [۶]

← ثانیاً

برخی مفسران معتقدند که پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - در طول عمر خود، از این حق انحصاری به هیچ وجه استفاده نکرده است؛ [۷] اما گروهی دیگر نیز معتقدند که تنها یک زن با این روش به همسری پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - درآمده است که بر اساس برخی نقل‌ها، او نیز بانویی بیوه یا مطلقه بود که فرزندی به نام شریک هم داشت. [۸] به همین دلیل، نمی‌توان این بخش از آیه را امتیازی فوق‌العاده برای پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - در نظر گرفت و آن را شاهد نوعی امتیازطلبی جنسی پنداشت.

۳. بررسی بخش سوم

در ارتباط با اینکه چرا عموم مردان، می‌توانند حداکثر چهار همسر برگزینند، [۹] اما چنین محدودیتی از لحاظ تعداد برای پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - وجود ندارد، باید گفت:

← ۱ - ۳. امتیازات پیامبر در برابر تکالیف

مزایای در نظر گرفته شده برای پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - در برابر تکالیف بسیار دشواری است که بر عهده ایشان نهاده شده است. به همین دلیل، مشاهده می‌کنیم که اگر در یک مورد، امتیازی با عبارت " خَالِصَةً لَكَ " به ایشان داده شده، در مورد دیگر، تعهد و شب‌زنده‌داری نیز با عبارت " نَافِلَةٌ لَكَ " [۱۰] منحصر برای ایشان واجب شده است. موضوعی که با وجود استحباب برای دیگر افراد، ترک آن، مجازاتی را بر ایشان به دنبال ندارد. برخی معتقدند که پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - به دلیل آنکه از یک سو در اوج عرفان و ارتباط با مبدأ هستی قرار داشته و از سوی دیگر، در دنیای مادی، مکلف به زندگی با افراد عادی بوده است، نیاز به واسطه‌هایی تعدیل‌کننده داشت که معاشرت با همسران، یکی از آن واسطه‌ها به‌شمار می‌آمد.

← ۲ - ۳. مصلحت نه‌انگیزه‌های جنسی

مطالعه‌ای در تاریخ، نشانگر تشکیل حرم‌سراهایی با ده‌ها و گاه صدها همسر، توسط فرمانروایان است؛ اما پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - با اینکه از دیدگاه تئوری، مجاز به تشکیل چنین حرم‌سرای بی‌پایه بود؛ اما در مقام عمل، طبق نقل مشهور، همسران ایشان به تعداد انگشت دست‌ها هم نرسیده که جز یک مورد، تمامشان از میان زنان بیوه و مطلقه انتخاب شده بودند. تمام اینها، گواهی بر آن است که منحصرأ انگیزه‌های جنسی، عامل چنین ازدواج‌هایی نبوده است.

← ۲ - ۳. محدود نبودن ازدواج برای دیگر مردان

در دیدگاه شیعه، جز پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - دیگر مردان هم از لحاظ تعداد همسر، محدودیتی ندارند؛ اما تنها چهار همسر می‌توانند به‌صورت دائم بوده و سایر همسران باید با عقد موقت به ازدواج آنان درآیند. [۱۱] بر این اساس و در مقام عمل، تبعیضی بین پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - و سایر مردان در آزادی‌های جنسی نیست.

← ۴ - ۳. داشتن رفتاری عادلانه با همسران

صرف نظر از برخی اختلافات طبیعی که میان هووها وجود دارد، شما موردی را مشاهده نمی‌کنید که یکی از بانوان پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - شکایتی در ارتباط با عدم توجه ایشان به خواسته‌های جنسی خود داشته باشند و به عبارتی، تامشان از وضعیت موجود، رضایت داشته و همان‌گونه که در بخش‌های بعد خواهیم دید، به هیچ وجه خواستار جدایی از ایشان نبودند؛ اما به‌ندرت افرادی را می‌توان یافت که حتی بین دو همسر دائم خود از لحاظ برطرف کردن نیازهای جنسی، رفتاری عادلانه داشته باشند و به دلیل همین تفاوت در رفتار است که اعمال محدودیت از لحاظ تعداد، برای آنان توجیه‌پذیر خواهد بود.

۲. بررسی بخش چهارم

در ارتباط با بخش نهمی پرسش، باید گفت که تفاوت‌های موجود میان آزادی‌های جنسی پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - و همسرانشان، در حقیقت به یکی از دو مورد ذیل بر می‌گردد:

← ۱ - ۴. تفاوت مردان با زنان

بخشی از این تفاوت‌ها، ناشی از تفاوت‌هایی است که میان جنس مرد و زن وجود دارد که انحصاری به پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - نداشته و دلیل آن نیز در جای خود، مورد گفت‌وگو قرار گرفته است. گرچه این بخش، محور اصلی پرسش‌ها نیست؛ اما در ارتباط با آن، می‌توانید به پاسخ‌هایی که در پاورقی بیان می‌شود، مراجعه فرمایید. [۱۲]

در همین راستا، اصل تفاوت در ارتباطات جنسی پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - و همسرانشان، تا آنجایی که به زمان حیاتشان برمی‌گردد، تفاوتی با دیگر مردان نداشته و از این حیث، محدودیت همسران ایشان، نظیر دیگر بانوان می‌باشد.

← ۲ - ۴. تفاوت همسران پیامبر با دیگر بانوان

بخش دوم، تفاوت‌هایی است میان همسران پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - و دیگر بانوان وجود دارد که در این زمینه باید گفت همسران ایشان به دلیل موقعیت ممتازی که در جامعه داشتند، نمی‌توانستند رفتاری مشابه با بانوان عادی داشته باشند. خداوند، خطاب به آنان می‌فرماید: "ای همسران پیامبر، شما اگر تقوا پیشه کنید، مانند دیگر بانوان نیستید (و از اجر و پاداش بیشتری برخوردار خواهید بود)" [۱۳] و در مقابل: "هر کدامتان که گناهی آشکار انجام دهید، مجازاتی دو برابر دیگران در انتظارتان خواهد بود" [۱۴]

← جایگاه والای همسران پیامبر

ورود به چنین جایگاه مهمی و قرار گرفتن در نقش امهات المؤمنین، نمی‌تواند به‌صورت اجباری و بدون رضایت شخصی خود آنان باشد؛ به همین دلیل است که خداوند به پیامبر خویش چنین توصیه نموده است: "ای پیامبر! به همسرانت بگو: اگر شما زندگی دنیا و زرق و برق آن را می‌خواهید، بیاید با هدیه ای شما را بهره‌مند سازم و شما را به طرز نیکویی رها سازم! و اگر شما خدا و پیامبرش و سرای آخرت را می‌خواهید، خداوند برای نیکوکاران شما پاداش عظیمی آماده ساخته است." [۱۵]

← جدایی از پیامبر یا ماندن با ایشان

بعد از آن بود که همسران ایشان، مجاز بودند که یکی از دو گزینه زیر را انتخاب کنند: اول، با دریافت هدایای ارزشمند و به‌صورت بسیار محترمانه، از پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - جدا شده و مانند دیگر بانوان به زندگی خود ادامه دهند. طبیعتاً با انتخاب این گزینه، آنان می‌توانستند به همسری فرد دیگری درآیند. دوم، یا اینکه با توجه به جایگاه ممتاز دنیوی و پاداش مناسب اخروی در صورت **برهیزکار** ماندن، همچنان بر همسری ایشان باقی بمانند.

← محدودیت‌های انتخاب گزینه دوم

طبیعتاً انتخاب گزینه دوم، محدودیت‌هایی را نیز همراه داشت. تاریخ گواه آن است که تمام همسران پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - با آگاهی از محدودیت‌های پیش رو، باقی ماندن در کنار ایشان را ترجیح داده و براساس برخی نقل‌ها، **عایشه** در اعلام رضایت پیشگام بود. [۱۶]

یکی از این محدودیت‌ها، ممنوعیت ازدواج با دیگران بعد از رحلت پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - بود که در آیه ۵۳ سوره احزاب [۱۷] اعلام شد: "شما حق ندارید رسول خدا را آزار دهید و نه هرگز همسران او را بعد از او به همسری خود درآورید که این کار نزد خدا بزرگ است!"

← شأن نزول آیه ۵۳ سوره احزاب

ابن عباس بیان می‌دارد که این آیه در ارتباط با مردی نازل شده که تصمیم داشته بعد از پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - با عایشه (همان همسری که گفته شد در اعلام **وفاداری** به پیامبر پیشگام بوده) ازدواج کند! مفسری دیگر به نام سدی، اظهار می‌دارد که مردی که قصد ازدواج با عایشه را داشت، طلحه بن عبیدالله بود! [۱۸]

← دلیل ممنوع بودن ازدواج همسران پیامبر

دقت فرمایید که همین صحابی محترم، با استفاده از پشتیبانی **ام المؤمنین** عایشه، **فته** بزرگی را در جریان **جنگ جمل** به راه انداخت. حال اگر او عنوان همسر ام‌المؤمنین را نیز همراه داشت، آیا محتمل نبود که فتنه‌های بزرگ‌تری را ایجاد کرده و با عنوان اینکه او شوهر شخصی است که سابقاً همسر پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - بوده، افکار عمومی را فریفته افکار سلطه‌جویانه خود سازد؟! [۱۹] به همین دلیل و برای جلوگیری از سوءاستفاده‌های احتمالی در این مورد و موارد مشابه، همسران **پیامبر** - صلی‌الله‌علیه‌وآله - از ازدواج با دیگران بعد از رحلتشان ممنوع شدند و سابقاً بیان داشتیم که آنان مجاز بودند که در زمان **حیات** پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - از ایشان جدا شده و **همسر** دیگری انتخاب کنند، اما اکنون که با رضایت خویش، بر همسری ایشان باقی ماندند، به‌طور ضمنی، محدودیت‌های اعمال شده را نیز مورد پذیرش خود قرار دادند.

پانویس

۱. ↑ احزاب (۳۳)، آیه ۵۰.
۲. ↑ احزاب (۳۳)، آیه ۵۳.
۳. ↑ احزاب (۳۳)، آیه ۵۰.
۴. ↑ ترجمه مکارم شیرازی.
۵. ↑ طلاق (۶۵)، آیه ۱.
۶. ↑ کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، ج ۵، ص ۲۸۴، ج ۲، دار الکتب الإسلامية، تهران، ۱۳۶۵ ه. ش.
۷. ↑ طبری، ابوجعفر محمد بن جریر، جامع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۲۲، ص ۱۷، دار المعرفه، بیروت، ۱۴۱۲ ه. ق.
۸. ↑ مجلسی، مجدباقر، بحار الأنوار، ج ۳۲، ص ۲۰۲، مؤسسة الوفاء، بیروت، ۱۴۰۴ ه. ق.
۹. ↑ در این زمینه می‌توانید با مراجعه به کتب مختلف تفسیری، مطالب مندرج در ذیل آیه سوم سوره نساء را ملاحظه فرمایید.
۱۰. ↑ اسراء (۱۷)، آیه ۷۹.
۱۱. ↑ کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، ج ۵، ص ۴۵۱، روایات موجود در باب "انهن بمنزلة الإمام و لیست من الأریح". دار الکتب الإسلامية، تهران، ۱۳۶۵ ه. ش.
۱۲. ↑ نمایه: "تفاوت ارث زن و مرد در اسلام" شماره ۸۸۶.
۱۳. ↑ احزاب (۳۳)، آیه ۳۲.
۱۴. ↑ احزاب (۳۳)، آیه ۳۰.
۱۵. ↑ احزاب (۳۳)، آیه ۲۹ تا ۲۸.
۱۶. ↑ طبری، ابوجعفر محمد بن جریر، جامع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۲۱، ص ۱۰۰، دار المعرفه، بیروت، ۱۴۱۲ ه. ق.
۱۷. ↑ احزاب (۳۳)، آیه ۵۳.
۱۸. ↑ ابن کثیر دمشقی، تفسیر القرآن العظیم، ج ۶، ص ۴۴۴، دار الکتب العلمیة، بیروت، ۱۴۱۹ ه. ق.
۱۹. ↑ در این ارتباط، پرسش ۶۶۴۴ سایت را مطالعه فرمایید.

